

Lausunto

23.07.2024

Asia: VN/16819/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle kansaneläkelain, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain sekä eräiden muiden etuuslakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Pyydämme ystävällisesti ottamaan kantaa ehdotuksiin sekä tarvittaessa tuomaan esiin myös perustelut näkemyksillenne.

Voitte halutessanne tuoda esiin myös sellaista keskeistä tietoa, joka näkemyksenne mukaan vaikuttaa esityksen vaikutusten arviointiin.

-

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto otsikossa esitetystä asiasta.

Ehdotus perustuu vuosille 2025–2028 vahvistettuun julkisen talouden suunnitelmaan. Esitys toteuttaisi osaltaan hallitusohjelman kirjausta, jonka mukaan hallitus poistaa oppivelvollisuuden pidennyksestä johtuvat mahdolliset päällekkäisyydet ammatillisen kuntoutuksen etuuksissa. Muutosta ehdotetaan, jotta ikärajat saatettaisiin vastaamaan ajankohtaa, jolloin nuoren oppivelvollisuuslain mukainen oppivelvollisuus viimeistään päättyy. Nuorten henkilöiden vanhempien elatusvelvollisuus jatkuu siihen saakka, kun nuori täyttää 18 vuotta.

Esityksen tavoitteena on osaltaan vahvistaa julkista taloutta, selkeyttää etuusjärjestelmää ja lisätä sen johdonmukaisuutta sekä ikärajoihin ehdotettavien muutosten avulla helpottaa hallitusohjelmassa tavoitteeksi asetettua yleistuen valmistelua.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kansaneläkelakia, takuueläkkeestä annettua lakia, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annettua lakia, sairausvakuutuslakia sekä työttömyysturvalakia. Näiden etuuksien alaikäraja nostettaisiin 16 vuodesta 18 vuoteen.

Lisäksi vammaisuuksista annetun lain mukaisia etuuksia ehdotetaan muutettavaksi siten, että vammaistukea jatkossa maksettaisiin alle 18-vuotiaalle lapsen vammaistukena sekä 18 vuotta täyttäneelle aikuisen vammaistukena. Eläkettä saavan hoitotuen alaikäraja nostettaisiin 18

vuoteen. Vammaisetuuksien saajat siirtyisivät näin ollen jatkossa aikuisille tarkoitettujen etuuksien piiriin 18 vuoden iässä nykyisen 16 vuoden iän sijasta. Vammaisetuslakiin ehdotettavan ikärajojen muutoksen tavoitteena on turvata vammaisetusjärjestelmän sisäisen rakenteen yhdenmukaisuus suhteessa perusturvaetuuksiin.

THL pitää kannatettavana esityksen tavoitetta etuusjärjestelmän selkeyttämisestä. Selkeä sosiaaliturva helpottaa useita etuuksia ja palveluita saavien henkilöiden ja heidän läheistensä elämää, kun etuuksien ja palveluiden hakeminen muodostaa selkeän ja yksinkertaisen kokonaisuuden.

THL pitää tärkeänä, että uudistusta suunniteltaessa ja lakimuutosten vaikutuksia arvioitaessa huomioidaan tutkimukseen perustuva tieto ja tämän tiedon perusteella tehty vaikutusten arviointi vammaisten nuorten koulutusmahdollisuuksiin, toimeentuloon, työllistymiseen sekä mahdollisuuteen irrottautua lapsuudenkodistaan samoilla periaatteilla kuin vammattomatkin nuoret.

Vammaisten nuorten koulutusmahdollisuudet

THL pitää tärkeänä sitä, että jokaisella nuorella on mahdollisuus kouluttautua itselleen sopivaan ammattiin ja hankkia toimeentulonsa työllä. Lisäksi nuoruuteen kuuluu itsenäistyminen lapsuuden perheestä. Jokaisella nuorella on myös oikeus nauttia sosiaaliturvasta siten, että nämä tavoitteet on mahdollista saavuttaa. Sosiaaliturvan tulee taata henkilöille ennakoitavissa oleva turva eri elämänvaiheissa. Vammaisen nuoren kohdalla yhteiskunnan tuki itsenäisyyden ja työllistymisen saavuttamiseksi korostuu erityisesti.

Näiden seikkojen vuoksi sosiaaliturvauudistuksessa tulee huomioida vammaisten lasten perheiden erityistilanteet ja turvata taloudelliset edellytykset, joilla estetään eriarvioisuuden syntyminen. Tämä edellyttää sekä kaikille tarkoitettujen tukien ja palvelujen tarkastelua että yksilöllisten ratkaisujen suunnittelua. Kaikilla vammaisilla nuorilla ei ole mahdollisuutta opiskella lähiympäristössään, koska lähioppilaitoksesta ei välttämättä löydy soveltuvaa alaa tai nuori saattaa tarvita sellaista vaativaa erityistä tukea, jota on saatavilla vain kauempana sijaitsevasta oppilaitoksesta. Tällöin vammaisen nuori voi joutua asumaan viikot eri paikkakunnalla kuin muu perhe. Vaikka asuminen voikin olla maksutonta, tulee nuoren ja hänen perheensä vastata esimerkiksi ruoka- ja matkakuluista viikoittain. Näistä syistä perheelle syntyy ylimääräisiä kustannuksia, joita mahdollisesti myönnettävä opintotuki ei nykyisellä tasollaan välttämättä riitä kattamaan. Vammaisetus puolestaan on tarkoitettu kattamaan esimerkiksi lääkkeitä ja kuntoutuksesta syntyviä kustannuksia.

THL muistuttaa, että toimeentulotuki on viimesijainen, tilapäiseksi ja lyhytkestoiseksi tarkoitettu etuus, jonka myöntäminen perustuu tarveharkintaan. Se on tarkoitettu tilanteisiin, joissa henkilö tai perhe ei selviä sen hetkisistä välttämättömistä menoistaan.

Selvityksen mukaan vammaisten lasten perheet saavat muita perheitä useammin toimeentulotukea. Vuoden 2017 kouluterveyskyselyssä selvitettiin perheen koettua taloudellista tilannetta. Toimintarajoitteiset nuoret kokivat perheensä taloudellisen tilanteen huonona tai kohtalaisena useammin kuin muut nuoret kaikilla kouluasteilla; esimerkiksi 8. ja 9. luokkalaisista toimintarajoitteisista nuorista 47,9 prosenttia koki taloudellisen tilanteen huonoksi tai kohtalaiseksi, kun vastaava luku muiden nuorten kohdalla oli 29,3 prosenttia.

Suomalainen sosiaaliturva koostuu toimeentuloa turvaavista etuuksista ja palveluista. Lakiuudistuksen vaikutuksia arvioitaessa tulisi ottaa huomioon se, että 1.1.2025 voimaan tulevan uuden vammaispalvelulain mukaiset palvelut ovat pääosin subjektiivisia oikeuksia. Vaikka kyseessä

